

CZELADZKIE POMNIKI

W HOŁDZIE
OFIETOM WOJSKA POLSKIEGO
FUNKCJONARIUSZOM POLICJI PAŃSTWOWEJ
OSOBIOM CYWILNYM - MIESZKANCOM CZELADZI
ZAMORDOWANYM W CZASIE II WOJNY ŚWIATOWEJ
NA TERENIE ZWIAZKU SOWIECKIEGO
W KATYNIE, TWERZIE, CHARKOWIE
I INNYCH MIEJSCACH KRAJŃ NABODU POLSKIEGO

WZROSTU 180 CM
WAGI 70 KG

*Tamto nie stała się zgładzi
Ale chcieli ulec przymocy
I wielu sprawili walc
I przetrwały po ewakuacji*

Feliks Konarski

KATYN, TWER, CHARKÓW, SYBERIA, KAZACHSTAN

W HOŁDZIE
OFICEROM WOJSKA POLSKIEGO,
FUNKCJONARIUSZOM POLICJI PAŃSTWOWEJ,
OSOBOM CYWILNYM – MIESZKAŃCOM CZELADZI
ZAMORDOWNYM W CZASIE II WOJNY ŚWIATOWEJ
NA TERENIE ZWIĄZKU SOWIECKIEGO
I INNYCH MIEJSCACH KAŻNI NARODU POLSKIEGO

CZELADZIANIE
ROK 2006

*„... Pamięć nie dała się zgłodzić
Nie chciała ulec przemocy
I woła sprawiedliwość
I prawdę po świecie niesie...”*

Feliks Konarski

Napis na płycie pomnika katyńskiego

CZELADZKIE

POMNIKI

Stowarzyszenie Miłośników Czeladzi
Czeladź 2008

CZELADZKIE POMNIKI

Wydanie II (poprawione i uzupełnione) *Czeladź*

725.94

Czeladź

Teksty: Artur Rejdak

Fotografie: Rafał Zych

15.625

Fotografia pomnika katyńskiego: Tomasz Nowak

Fotografia pomnika policjantów: Henryk Sączewski

Fotografia na okładce:

model pomnika zaprojektowanego przez Krzysztofa i Jana Powalków

Opracowanie redakcyjne II wydania Ewa Ambroży

Przygotowanie komputerowe: Mariusz Stando

Korekta: Ewa Ambroży, Antoni Krawczyk

ISBN 978-83-927830-0-8

Wydano dzięki finansowemu wsparciu Urzędu Miasta Czeladź

Stowarzyszenie Miłośników Czeladzi

ul. 1 Maja 27, 41-250 Czeladź

Druk: OL-DRUK Czeladź

POMNIK KATYŃSKI

KÓW

KATYŃ, CHARKÓW, TWER (KALININ), SMOLEŃSK, MOSKWA, KOZIELSK, OSTASZKÓW, STAROBIELSK, MIEDNOJE, PIATICHATKI, SYBERIA i KAZACHSTAN to miejsca na nieludzkiej ziemi Związku Radzieckiego, które w świadomości Polaków pozostaną na długie lata jako miejsca kaźni naszych rodaków w czasie II wojny światowej.

Stalinowska, a wcześniej leninowska i marksistowska idea krwawej rewolucji do zdobycia i utrzymania władzy przez komunistyczny system, doprowadziła do ludobójstwa, tak swego narodu jak i narodów obcych. W sposób bezwzględny Polacy doświadczyli tej „idei” na sobie, a szczególnie po napaści Związku Radzieckiego na nasz kraj 17 września 1939 roku. Do ludobójczych czynów doszło w szczególności od marca do czerwca 1940 roku, kiedy to strzałem w tył głowy wymordowano ponad 20 000 oficerów Wojska Polskiego, policjantów Polskiej Policji Państwowej, żołnierzy i urzędników cywilnych. Ciała zakopano w zbiorowych dołach śmierci. Stalinowska propaganda kłamliwie wmawiała, że czynu tego dopuścili się hitlerowskie Niemcy, kiedy ci odkryli mogiły w Katyniu z początkiem 1943 roku.

Czym zawinili żołnierze i policjanci, którzy dostali się do niewoli, nie zamierzając walczyć zresztą z Rosjanami? Tym, że uznani zostali za inteligencję polską „wrogą władzy radzieckiej, pełną nienawiści do systemu sowieckiego”. Tak wynikało z uzasadnienia decyzji Biura Politycznego Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii (bolszewików) z 4 marca 1940 roku, podpisanego przez Józefa Stalina i jego współtowarzyszy. Tym dokumentem usankcjonowano rozstrzelanie 25 700 osób, przedstawiając akta z obozów internowania w Kozielsku, Starobielsku i Ostaszkowie (14.700), oraz akta więzionych w Moskwie, Smoleńsku i Charkowie (11.000). Byli to generałowie, pułkownicy i oficerowie Wojska Polskiego, policjanci i pracownicy wywiadu, księża, służby ochrony pogranicza i mieszkańcy polskich ziem wschodnich.

Dokument z 4 marca 1940 roku podpisany został przez Józefa Stalina, Berię, Kalinina, Kaganowicza, Woroszyłowa, Mikojana i Mołotowa. Przekazany został, z archiwów rosyjskich prezydentowi Lechowi Wałęsie w październiku 1992 roku, przez wysłannika prezydenta Borysa Jelcyna.

Mordu dokonano w Katyniu koło Smoleńska, gdzie rozstrzelano niemiecką amunicją w tył głowy 4.254 jeńców obozu Kozielska. W ten sam sposób rozstrzelano 6.295 policjantów w piwnicach NKWD Tweru (Kalinina) z obozu w Ostaszkowie. Rozstrzelano 3.841 osób z obozu w Starobielsku, grzebiąc ich w Piatichatkach koło Charkowa. Zwłoki policjantów zadołowano w Miednoje na terenie ośrodka wczasowego NKWD - Ludowego Komisarjatu Spraw Wewnętrznych.

A oto treść raportu służbowego z wykonania zbrodniczego mordu:

„Tajne !

*Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich
Komisariat Ludowy Spraw Wewnętrznych
Zarząd NKWD Obwód Mińsk*

10 czerwiec 1940

Do zarządu Głównego NKWD Moskwa

Raport służbowy

Zgodnie z poleceniem Głównego Zarządu NKWD z 12 lutego 1940 przeprowadzono likwidację trzech polskich obozów jeńców wojennych, a to w obwodach miasta Kozielsk, Ostaszków i Starobielsk. Operacja likwidacji trzech wymienionych obozów została zakończona w dniu 6 czerwca.

Odkomendorowany z centrali tow. Burianow został mianowany kierownikiem odpowiedzialnym. Na podstawie wyżej przytoczonego rozkazu w pierwszym rzędzie zlikwidowano obóz w Kozielsku. Likwidacji dokonały organa bezpieczeństwa Miejskiego Zarządu NKWD w obwodzie miasta Smoleńsk w czasie od 1 marca do 3 maja br. W celu zabezpieczenia akcji ściągnięto oddziały wojsk terytorialnych w części ze 190 pułku ochrony. Zgodnie z podanym rozkazem drugą akcję przeprowadzono w obwodzie miasta Bologoje. Akcję przeprowadziły organa bezpieczeństwa Smoleńskiego Zarządu NKWD zaś zabez-

pieczęły oddziały 129 Pułku Ochrony Wielkie Łuki. Akcję zakończono 5 czerwca. Przeprowadzenie trzeciej akcji likwidacyjnej obozu Starobielsk powierzono Charkowskiemu Zarządowi NKWD. Likwidacja nastąpiła 4 czerwca w powiecie osiedla Dergacze przy ściągnięciu oddziałów wojsk bezpieczeństwa 68 Ukraińskiego Pułku Ochrony. W tym przypadku odpowiedzialne kierownictwo przeprowadzenia tej akcji przekazano płk NKWD B. Kuczkowowi.

Opis niniejszego raportu przesyła się równocześnie do wiadomości generałów NKWD Rajchmanna i Saburina.

Kierownik Zarządu NKWD obwód Mińsk Tartakow”

I tak w trzech „akcjach” wymordowano 14.390 niewinnych ludzi. Dziś wiemy, gdzie znajdują się ich zwłoki, o reszcie, z ponad 25.000 nic nie wiadomo. Podobno zostali zatopieni na barkach w morzu Białym. Według ustaleń Rządu Londyńskiego, jeszcze w czasie okupacji, łącznie od 17 września 1939 roku do czerwca 1940 roku, zginęło i zamordowanych zostało na terenach ZSRR 35.380 żołnierzy, policjantów i cywilów, nie licząc późniejszych zgonów na Syberii i w Kazachstanie, ze 180.000 osób wziętych do niewoli sowieckiej.

Oczywiście Rosjanie ukrywali zbrodnie, a na pytanie generała Władysława Sikorskiego, skierowane bezpośrednio do Stalina 4 grudnia 1941 roku, gdzie znajduje się ponad 4.000 oficerów polskich – ten bezczelnie odpowiedział: „oni uciekli do Mandżurii”. Do dziś władze Rosji nie przekazały Polsce kompletu archiwalnych dokumentów dotyczących tych zbrodni, a ostatnio rosyjska prokuratura wojskowa nie uznała zamordowanych Polaków za ofiary stalinowskich represji.

Wśród zamordowanych na terenie ZSRR znajdowali się też Czeladzianie. Do chwili obecnej udało się ustalić nazwiska 21 policjantów i 14 oficerów Wojska Polskiego.

POLICJANCI Z KOMISARIATU POLICJI PAŃSTWOWEJ W CZELADZI

1. Baran Michał	12. Stelmach Karol
2. Budzisz Michał	13. Stradowski Szczepan
3. Chlebny Paweł - emerytowany	14. Urban Jan
4. Fonfara Stanisław	15. Wieczorek Stanisław
5. Jakubowski Józef	16. Wiśniowski Konrad
6. Jarosz Stanisław	17. Wojtkowski Jan
7. Kołodziejczyk Józef	18. Wójcik Stanisław
8. Kopeć Roman	19. Wziętek Władysław
9. Kostrzewski Zygmunt	20. Zambrzuski Adam
10. Mączyński Czesław	21. Zarębski Józef
11. Ordon Stefan	

OFICEROWIE WOJSKA POLSKIEGO

1. Babiński Zbigniew	8. Kucewicz Eugeniusz
2. Bagiński Edward	9. Kwiatkowski Zbigniew
3. Borkowski Wacław	10. Markiewicz Jan
4. Herchold Franciszek	11. Polak Franciszek
5. Kalemba Henryk	12. Szczerba Marian
6. Kowalski Mieczysław	13. Schindel Feliks
7. Krakowski Mieczysław	14. Walo Stanisław

Nie udało się ustalić listy czeladzian zmarłych z głodu i chorób na Syberii i w Kazachstanie, chociaż wywiezionych był wielu. Wśród osób wywiezionych na daleki wschód ZSRR znaleźli się, żyjący dotychczas, członkowie Związku Sybiraków z Czeladzi. Są to:

Wywiezieni na Syberię:

Balik Roman	Pichlińska Zofia
Bibuła Bonifacy	Skupień Edmund
Krzyśko Alicja	Ziarko Edmund

Wywiezieni do Kazachstanu:

Dittmer Barbara z d. Wilczyńska

Wilczyńska Maria

Wilczyński Aleksander

Wilczyński Piotr

Wiślicka Jadwiga

Wywieziona do Uzbekistanu:

Kasza Weronika

Wykaz nie obejmuje zmarłych członków rodzin i osób zamieszkałych poza Czeladzią.

Dopiero w 2006 roku postawiono, tym znanym i bezimiennym, pomnik – symbol pamięci i chwały, za poniesione męki i śmierć. Idea uczczenia tych ludzi, pojawiła się w naszym mieście już wiele lat wcześniej, ale nie mogła doczekać się realizacji. Dopiero na przełomie lat 2005- 2006, doczekała się urzeczywistnienia, dzięki społecznemu zaangażowaniu grupy osób, a szczególnie czeladzkiej radnej dr Anny Horzelskiej- Matyji.

Powstał społeczny komitet budowy pomnika w składzie:

dr med. Anna Horzelska-Matyja - przewodnicząca

Barbara Kruczkowska – reprezentująca Związek Kombatantów RP i Byłych

Więźniów Politycznych Koło Nr 1 w Czeladzi,

Artur Rejdak – reprezentujący Stowarzyszenie Miłośników Czeladzi,

Jan Powalka – przedstawiciel Stowarzyszenia Inicjatyw Kulturalnych w Czeladzi,

Iwona Sułkowska – przedstawicielka Ogólnopolskiego Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna 1939” w Katowicach.

W pracach komitetu brał także udział Przewodniczący Zarządu Stowarzyszenia Miłośników Czeladzi – Antoni Krawczyk.

Projekt pomnika przygotowali Krzysztof i Jan Powalkowie, a zrealizowano go ze środków finansowych Rady Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa w Warszawie, Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych w Warszawie, funduszy Miasta Czeladź oraz datków osób prywatnych. Wykonawcami pomnika byli Krzysztof Niemiec i Zygmunt Nocoń. Pod mo-

numentem została umieszczona ziemia z cmentarza w Miednoje, przywieziona przez córki rozstrzelanego policjanta Władysława Wziątka oraz lista rozstrzelanych policjantów i oficerów Wojska Polskiego.

Uroczystość odsłonięcia i poświęcenia pomnika miała miejsce, na cmentarzu parafialnym przy ulicy Nowopogońskiej, 6 czerwca 2006 roku. Pomnik odsłonił Komendant Wojewódzki Policji Śląskiej generał Kazimierz Szwajcowski, a poświęcenia dokonał Ksiądz Biskup Ordynariusz Diecezji Sosnowieckiej Adam Śmigielski w asyście rodzin pomordowanych i członków Związku Sybiraków. Był obecny Andrzej Przewoźnik Sekretarz Generalny Rady Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa z Warszawy. W uroczystości uczestniczyła kompania honorowa Policji z Katowic, przedstawiciele władz powiatowych, miejskich, zakładów pracy, stowarzyszeń, jednostek kulturalnych, młodzież szkolna, harcerze i osoby prywatne.

Artur Rejdak

СССР

НАРОДНЫЙ КОМИССАРИАТ
ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

нарга 1946 г.

м 494/5

г. Москва

Ц К В К К (6)

товарищу СТАЛИНУ

В лагерях для военнопленных НКВД СССР и в тюрьмах западных областей Украины и Белоруссии в настоящее время содержится большое количество бывших офицеров польской армии, бывших работников польской полиции и разведывательных органов, членов польских националистических к-р партий, участников вскрытых к-р повстанческих организаций, перебежчиков и др. Все они являются заклятыми врагами советской власти, присоединенными несправедливо к советскому строю.

Военнопленные офицеры и полицейские, находясь в лагерях, пытаются продолжать к-р работу, ведут антисоветскую агитацию. Многие из них только и ждут освобождения, чтобы иметь возможность активно включиться в борьбу против советской власти.

Среди НКВД в западных областях Украины и Белоруссии вскрыт ряд к-р повстанческих организаций. Во всех этих к-р организациях активную руководящую роль играли бывшие офицеры бывшей польской армии, бывшие полицейские и жандармы.

Среди задержанных перебежчиков и нарушителей го-

С подлинным верно

Главный государственный архив
Российской Федерации

Р.Г.Пихоя

9.

Wszyscy byli „za”: Józef Stalin, Ławrentij Beria Michaił Kalinin, Łazar Kaganowicz, Klement Woroszyłow, Anastas Mikojan i Władysław Mołotow

Pierwsza strona dokumentu o rozstrzelaniu polskich oficerów, policjantów, żołnierzy Korpusu Ochrony Pogranicza, Straży Więziennej, duchownych, uczonych, nauczycieli, lekarzy, prawników, literatów, dziennikarzy, inżynierów, artystów, pracowników wywiadu i osadników wojskowych z kresów wschodnich.

KATYŃ

MIEDNOJE

CHARKÓW

Komisariat Policji Państwowej

Komisariat Policji Państwowej w Czeladzi z 1938 roku

Józef
JAKUBOWSKI
podkomisarz
kierownik
Komisariatu

Szczepan
STRADOWSKI
starszy
posterunkowy

Władysław
WZIĄTEK
starszy
posterunkowy

Oficerowie Wojska Polskiego

major
Franciszek HERCHOLD

11 listopada 2007 roku
pośmiertnie awansowani
przez Prezydenta RP
Lecha Kaczyńskiego
na stopnie:

porucznik
Mieczysław KRAKOWSKI

kapitan
Eugeniusz KUCEWICZ

Częstochowa, 29 września 2003 r.

ZAWIERZENIE

Królowo Polski Jasnogórska Pani
- Matko Boga i ludzi, klęcząc u stóp
Twego Tronu, w imieniu żon, dzieci,
wnuków i prawnuków, w imieniu
Policjantów III Rzeczypospolitej
Polskiej oraz ludzi dobrej woli
zawieramy Tobie naszych ojców,
obrońców ludzkiej godności.

Przez Twoje wstawiennictwo
Maryjo - Matko Jezusa Chrystusa
prosimy o miłosierdzie dla wszystkich,
którzy byli wierni Polsce do końca.

Przyjmij pod swoją opiekę 13
tysięcy Policjantów II Rzeczypospolitej
Polskiej, na których sowieccy
komuniści dokonali najokrutniejszej
zbrodni wojennej, mordując „Jeńców”,
łamiąc w ten sposób wszelkie prawa
Boskie i ludzkie.

Zginęli - bo ponad swoje życie umiłowali Ojczyznę - Polskę!

bronili wiary w Twego Syna, a naszego Boga, sprzeciwiali się zniewoleniu
Narodów.

Przyjmij Królowo Polski - ich ostatnie myśli, łzy i tęsknoty, ostatnią modlitwę
lęk przed śmiercią.

Zawieramy ich Tobie Maryjo Królowo Polski.

Zawierzenia dokonał Prezes Zarządu Ogólnopolskiego Stowarzyszenia
„Rodzina Policyjna 1939 r.” - Witold Banaś
w obecności księdza Kardynała Józefa Glempa - Prymasa Polski

ZWYCIĘSKA MATKA BOŻA KOZIELSKA

ukoronowana przez Ojca Świętego Jana Pawła II

8 czerwca 1997 roku – Kraków

Archiwalia

Ukošana Felvina . .

31. 12. 1939.

"Prebywam w Rosji. Jesteś su-
pełnie zdrowy. Widziałem się z Felkiem
jest także zdrowy. Dygominia apotha-
teu około 4 wreszcie. Myślę o Tobie
i Jacek stale i niepokoję mnie gdzie
jesteś, gdyż podobno emigracjiście
do Ciesłina. Bardzo Ci proszę Uko-
šana. Zonka odpisze mi bezwzględnie
czy jesteście zdrowi, jak Ty i Jacek
i Jacek, oraz czy wreszcie jest na-
miejscu. Ciekaw jestem czy miały
już jakieś wiadomości od znajomych.
Na ten list odpisze mi tylko Ty,
gdzie jesteś i o Tobie i o Ciesku

mi nie kłóba tylko was. Cies-
teu Ci nie przesłatać trochę
graszy, ale nie było sposobności.
Pamiętaj o sobie jak najbardziej,
myśl o zdrowiu i Jacek. Ja cię
nie zdradzę, jak o tym wreszcie list
od Ciebie napisz natychmiast.

Jest także jest powiedz mi, czy
pamiętasz o was, tak jak ja bym
w. roborci absolutnie nie kłómy
nie. O mnie nie martw się, gdyż
zapełniając Ci, że zdrowy jestem.
Adresuj się jak Ci więcej podaje
w języku rosyjskim. Jacek nie pro-
si Ci pamiętaj o sobie. Do zob-

г. Козельск С.С.С.Р.
Смоленской области
м. Мозырь ул. М. 12
Куцевич Евгений
Антонич

С.С.С.Р.

~~Куцевич~~ ~~бул. см.~~
м. Козельск
р. Смоленск
пос. М. 12

Polska.

м. Łzeladzi, ul. Bytomska 47
z paw. b. dz. in. ul. w. ul.
Kielce

Feliksa
Kucwicz

Польша.

м. Лельадзи, ул. Бытомская 47
п. п. в. д. з. ин. ул. в. ул.
Кельце

Феликса
Куцевич

Warszawa, dn.

9.11.

1940 r.

Otrzymaliśmy wiadomość, że

Kucwicz

Engelmann

znajdował się dn. 1.11.40

w obozie jeńców w Koziełku. Adres: P.C.C.P. 70-
pog. Kozienka. Smoleńsk. Odra. P. 70-
b. 12. Obwód Smoleńsk. Kozienka

KIEROWNIK

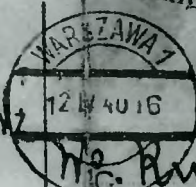
Odpowiedź skierować do Biura
Informacyjnego P.C.C. Warszawa,
ul. Czerwonego Kr.

Biura Informacyjnego P. C. K.

(Maria Boronowska)

Druk N. 2.

POLSKI CZERWONY KRZYŻ
BIURO INFORMACYJNE
Warszawa
ul. Czerwonego Krzyża 20

KRIEGSGEFANGENENDienst
Gebührenfrei

por. Bzdun.
ul. Byłomska 47.
Czeladź.

Alfreda WZIAŁEK
ul. Moszcickiego 26/24
41-200 SOŚNOWIEC
ul. 266-09-69

AD 2

177/C3/14

**Urząd Miejski
w Czeladzi**

URZĄD MIASTA CZELADZI	
Wpł.	2000-02-19
L.dz.	2623
Lp. załączników	
Podpis	

W związku z mijającą w roku bieżącym 63 rocznicą rozstrzelania przez władze ZSRR 14 policjantów z komisariatu Policji Państwowej w Czeladzi, uprzejmie prosimy o upamiętnienie ich pamięci.

Ludzie Ci pracowali przez wiele lat bardzo ofiarnie na terenie miasta Czeladzi. W czasie zawieruchy wojennej w 1939 roku zostali wzięci do niewoli przez wojska ZSRR i osadzeni w obozie w Ostaszkowie. Przebywali tam do kwietnia 1940 roku.

Na mocy zarządzenia wydanego w dniu 5 – go marca 1940 roku i podpisanego przez Stalina, Molotowa – rozpoczęto likwidację obozów, w których przebywali jeńcy polscy. Z obozu w Ostaszkowie Wywieziono ponad 7 000 osób do Kdlinina obecnie Tweru, gdzie wszyscy w budyńku N.K.W.D. zostali rozstrzelani. Ciała ich zostały wywiezione i pogrzebane w zbiorowych mogiłach w lasach około wsi Miednoje.

W roku 2000 został tam otwarty i poświęcony Polski Cmentarz Wojenny.

W załączeniu lista funkcjonariuszy Policji Państwowej z komisariatu w Czeladzi.

Alfreda Wziątek
Wiesława Wziątek
Lidia Wziątek – Gordon
Czesława Stradowska – Bagińska
Janina Zarębska – Bulga
- córki zamordowanych

Bibliografia

1. „Dziennik ogłoszeń dla ludności polskiej” z 17 kwietnia 1943 r.
2. „Echo Czeladzi” 1997, nr 5 (60).
3. Informacje dostarczone przez Związek Sybiraków, Oddział Sosnowiec.
4. *Katyń*. [b.m.w.]: Wydawnictwo Polskie, 1981.
5. *Ku pamięci, ku przestrodze*. Red. E. Grochowska, J. Broszkiewicz. Katowice: Stowarzyszenie „Rodzina Policyjna 1939 R”, 2002.
6. Kwaśniak W.: *Sprawozdanie Zespołu ds. poległych żołnierzy i policjantów na Wschodzie dla SMCz z dn. 10 czerwca 2004 r.* [maszynopis].
7. Małajczyk C.: *Dramat katyński*. Warszawa: „Książka i Wiedza”, 1989.
8. Moszyński A.: *Lista katyńska: jeńcy obozów Kozielsk, Ostaszków, Starobielsk, zaginieni w Rosji Sowieckiej*. Londyn: „Gryf”, 1949.
9. „Przekrój” 1990 [numer specjalny - *Katyń*].
10. *Rodzina Policyjna 1939*. Red. J. Moczulski, A. Tarkowska. Katowice: Stowarzyszenie „Rodzina Policyjna 1939 R”, [2002].
11. „Rzeczpospolita” 1992, nr 243 (3201).
12. Solski A.: *Pamiętnik znaleziony w Katyniu*. Warszawa: „Most”, 1989.
13. Wniosek do Urzędu Miasta Czeladzi z 2003r. Alfredy, Lidii i Wisławy Wziątek, Czesławy Stradowskiej i Janiny Zarębskiej – córek policjantów.

POMNIK POLICJANTÓW

5 października 2006 roku przed Komisariatem Policji w Czeladzi (przy ul. Staszica 5) został osłonięty i poświęcony pomnik ku czci policjantów naszego miasta zamordowanych przez NKWD.

Początkowo miała to być tylko tablica umieszczona na ścianie komisariatu. 9 maja 2006 r., komendantowi Komisariatu Policji – Jarosławowi Raczkowi przekazała ją nauczycielka Zespołu Szkół Nr 1 w Czeladzi Iwona Sułkowska wraz z uczennicami klasy I Liceum Profilowanego tegoż Zespołu.

Tymczasem z inspiracji Henryka Sączewskiego i Firmy Nagrobkowej Domański, tablicę zastąpiono pomnikiem, ufundowanym przez wyżej wymienionych i znów uroczyste przekazaniem komendantowi komisariatu.

Na pomniku umieszczono napis:

PAMIĘCI POLICJANTÓW II RP Z CZELADZI
JEŃCÓW OSTASZKOWA
ZAMORDOWANYCH PRZEZ NKWD
I POCHOWANYCH W MIEDNOJE

FUND. FIRMA DOMAŃSKI

Dodatkowo na postumencie umieszczono mniejszą tablicę o treści:

Inicjatorzy powstania tablicy:
Uczniowie klasy I Liceum Profilowanego
W Zespole Szkół nr 1 w Czeladzi
I wychowawczyni Iwona Sułkowska
Maj 2006

Pomnik zamierzano odsłonić pod koniec roku szkolnego, ale do uroczystości doszło dopiero 5 października 2006 r.

Pomnik odsłonił zastępca Komendanta Wojewódzkiego Policji - Ryszard Leśniewski w asyście kompanii honorowej Policji Śląskiej, a poświęcenia dokonał kapelan Policji Garnizonu Będzińskiego – ksiądz Andrzej Stępień.

PAMIĘCI
POLICJANTÓW II RP
Z CZELADZI
JĘCÓW OSTAŹSKOWA
ZAMORDOWANYCH
PRZEZ NKWD W 1940 R.
I POCHOWANYCH
W MIEDNOJE
FUND. PIRMA DUCHANOWICZ

POMNIK KU CZCI CZELADZIAN POLEGŁYCH ZA WOLNOŚĆ I NIEPODLEGŁOŚĆ OJCZYZNY

Pomnik - obelisk, w kształcie graniastosłupa, został wzniesiony w 1960 roku z inicjatywy Czeladzkiego Koła Związku Bojowników o Wolność i Demokrację, ku czci poległych o narodowe i społeczne wyzwolenie.

Projektantem pomnika był ówczesny kierownik Wydziału Gospodarki Komunalnej Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Czeladzi - Jerzy Wolny.

W 1991 roku z inspiracji Miejskiego Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” i na wniosek Komisji Historycznej przy Burmistrzu Miasta zmieniona została na pomniku tablica, która otrzymała treść

**CZELADZIANOM
POLEGŁYM
ZA WOLNOŚĆ
I NIEPODLEGŁOŚĆ
OJCZYZNY**

3 MAJA 1991

Dodano wizerunek orła polskiego w koronie i herb miasta Czeladź.

3 maja 1991 roku pomnik został ponownie odsłonięty przez burmistrza miasta Eugeniusza Bliźnickiego i przewodniczącego Rady Miejskiej w Czeladzi Mariana Kitę. Poświęcenia dokonał proboszcz Parafii Świętego Stanisława Biskupa Męczennika - ksiądz prałat Mieczysław Oset.

Pomnik jest poświęcony czeladzianom walczącym i poległym w powstaniach: listopadowym 1830 roku i styczniowym 1863 roku, w czasach I wojny światowej, wojny 1919-20 roku i II wojny światowej.

Znajduje się na Placu Konstytucji 3 Maja, któremu nadano taką nazwę w 1990 roku.

POMNIK ZŁAMANYCH SZTANDARÓW

Pomnik przed Urzędem Miasta Czeladzi symbolizuje złamane sztandary, ze względu na krótką działalność Rady Miejskiej, wybranej 11 listopada 1927 roku. Blok Jedności Robotniczej, reprezentowany w zasadzie przez członków Centralnego Związku Górników, uzyskał 13 mandatów spośród 24 i powołał lewicowy Zarząd Miasta z burmistrzem Wacławem Rożkiem. Rada nosiła obiegową nazwę komunistycznej i działała przez 8 miesięcy. Na skutek składania mandatów przez członków rady z innych ugrupowań, Rada i Zarząd decyzją Starosty Powiatowego w Będzinie zostały odwołane z dniem 31 marca 1928 roku.

Pomnik autorstwa artysty rzeźbiarza Bronisława Chromego, wykonany z blachy chromoniklowej przez rzeźbiarza Stanisława Hochulę, został postawiony z okazji 50-lecia w/w Rady Miejskiej. Przedstawia stylizowaną formę kowadła – symbolu ciężkiej pracy i rozwinięte sztandary z utraconym drzewcem.

Pomnik, 23 października 1977 roku, odsłonił I sekretarz Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej Edward Gierek.

Napis na pomniku brzmi:

KOMUNISTOM
DZIAŁACZOM RUCHU ROBOTNICZEGO
KTÓRZY W 1927 R. ZWYCIĘŻYLI
W WYBORACH
TWORZĄC PIERWSZĄ W POLSCE
KOMUNISTYCZNĄ
RADĘ MIEJSKĄ W CZELADZI
W HOŁDZIE
SPOŁECZEŃSTWO MIASTA
CZELADŹ
WRZESIEŃ 1977 r.

Uchwałą Rady Miejskiej Czeladzi z 25 marca 1993 roku powyższy napis miał zostać zmieniony na nowy o treści: „Działaczom ruchu robotniczego, którzy w 1927 roku zwyciężyli w wyborach tworząc Blok Jedności Robotniczej w Radzie Miejskiej Czeladzi”. Do chwili obecnej uchwała nie została realizowana.

POMNIK KU CZCI POLEGŁYCH W OBOZACH KONCENTRACYJNYCH I WIEZIENIACH HITLEROWSKICH

Pomnik - płyta nagrobna, na rogu ulic Katowickiej i Nowopogońskiej, zawiera urnę z prochami więźniów obozu koncentracyjnego Auschwitz-Birkenau. Urnę przywiozła z Oświęcimia do Czeladzi sztafeta motocyklowa składająca się z 27 osób, głównie byłych więźniów i członków ich rodzin.

Pomnik został odsłonięty 4 października 1947 roku przez wojewodę generała Aleksandra Zawadzkiego i poświęcony przez proboszcza czeladzkiej parafii ks. Józefa Sobczyńskiego. Napis na płycie opracował Teodor Jaworek, o treści:

BOHATEROM POLEGŁYM W OBOZACH KONCENTRACYJNYCH I WIEZIENIACH HITLEROWSKICH ZA POLSKĘ WOLNOŚĆ I LUD

Powstał z inicjatywy ówczesnego Koła Czeladzkiego Polskiego Związku Byłych Więźniów Politycznych, którego prezesem był Jan Hetmańczyk, a sekretarzem Władysław Nocoń. Funkcję burmistrza Czeladzi pełnił Józef Rak.

Pomnik nosi obiegową nazwy OŚWIĘCIMSKEGO, a rocznicowe uroczystości przed nim odbywają się w dzień wyzwolenia obozu Auschwitz-Birkenau i Czeladzi przez wojska radzieckie tj. 27 stycznia. Stał w miejscu, gdzie od 1929 roku do II wojny światowej, znajdował się obelisk ku czci trzech żołnierzy polskich, poległych 10 marca 1919 roku obok kopalni „Saturn” w walce z Niemcami.

Księga pamiątkowa uroczystości (kronika) odsłonięcia i poświęcenia pomnika, znajduje się w siedzibie Czeladzkiego Koła Kombatantów przy ulicy Szpitalnej. Nadmienić należy, że w dniu odsłonięcia pomnika, na porannej mszy świętej w miejscowym kościele, został także poświęcony sztandar Polskiego Związku Byłych Więźniów Politycznych Koła Czeladź.

POMNIK ZWIĄZKU ORŁA BIAŁEGO

27 września 2000 roku, w święto Podziemnego Państwa Polskiego, przy pętli tramwajowej przy ul. Związku Orła Białego, został odsłonięty i poświęcony pomnik upamiętniający poległych w tym miejscu w czasie II wojny światowej, działaczy Związku Orła Białego. ZOB, zwany także Orłem Białym, bądź Organizacją Orła Białego, był jedną z pierwszych organizacji konspiracyjnych, założoną w Krakowie z końcem września 1939 roku przez majora Kazimierza Kierzkowskiego. Czeladzcy konspiratorzy zginęli w podziemiach łaźni miejskiej (ambulatorium), gdzie przechowywali broń, amunicję i materiały wybuchowe - najczęściej dynamit wynoszony z kopalń.

29 grudnia 1940 roku, na skutek wybuchu bomby zegarowej, uzbrajanej do akcji dywersyjnej, zginęli: Stanisław ROKITA, Władysław NOWAK, Stefan JELEŃ. Ranny w nogi Zygmunt OLSZEWSKI został aresztowany, wywieziony do obozu koncentracyjnego Auschwitz-Birkenau i tam zamordowany. W wyniku dekonspiracji i aresztowań przez gestapo, zginęło z Czeladzi i Piasków około 100 członków Związku Orła Białego wraz z rodzinami, w tym przywódcy Ignacy FRONCKIEWICZ i Andrzej MONASTERSKI.

Odsłonięcia pomnika dokonali: burmistrz Czeladzi Kazimierz Jakóbczyk oraz byli działacze ZOB: Danuta Domańska i Marian Ledwójcik. Pomnik poświęcili księża: Mieczysław Oset proboszcz parafii świętego Stanisława Biskupa Męczennika oraz kapelan Wojska Polskiego Tadeusz Michalski. Przedtem odprawiona została msza święta za poległych.

Projektantem pomnika był inż. Roman Romański, a wykonawcą Henryk Postel. Komitetowi organizacyjnemu uroczystości, z ramienia Stowarzyszenia Miłośników Czeladzi, przewodniczył Artur Rejdak.

Na płytach pomnika znajdują się napisy o treści:

PAMIĘCI CZŁONKÓW ZWIĄZKU
ORŁA BIAŁEGO KTÓRZY ZGINĘLI
W CZASIE OKUPACJI HITLEROWSKIEJ

MIESZKAŃCY MIASTA
CZELADŹ

TU W ŁAŹNI MIEJSKIEJ
29.XII.1940 R.
ZGINĘLI
ANTONI DAUKSZO
STEFAN JELEŃ
WŁADYSŁAW NOWAK
ZYGMENT OLSZEWSKI
STANISŁAW ROKITA

Kronikę z odsłonięcia i poświęcenia pomnika Stowarzyszenie przechowuje w siedzibie Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Marii Nogajowej w Czeladzi.

POMNIK UPAMIAMIĘTNIAJĄCY BOŻNICĘ ŻYDOWSKĄ

W miejscu bożnicy żydowskiej przy ulicy Katowickiej (dawnej Milowickiej), znajduje się obelisk upamiętniający stojącą tam niegdyś świątynię. Zimą 1940 „Bożnica ... została na rozkaz hitlerowców i przy wymierzonych w nich karabinach, rozebrana przez samych Żydów, których [Niemcy] ściągnęli z ulicy Milowickiej i Staszica” (ze wspomnień Abrahama Greena).

Społeczność żydowska (w liczbie ponad 1.000 osób) zamieszkiwała Czeladź aż do czasu, kiedy w 1943 roku Niemcy dokonali likwidacji getta.

Obelisk ufundowało Miasto Czeladź, a uroczystość odsłonięcia pomnika miała miejsce 10 sierpnia 1995 roku. W obecności czeladzkich i zagłębiowskich Żydów przybyłych z Izraela oraz władz miasta, odsłonięcia pomnika dokonali: wicewojewoda Zygmunt Machnik i Arie Ben Tov – przewodniczący Światowej Federacji Żydów Zagłębia Dąbrowskiego.

Na pamiątkowym obelisku znajduje się napis w językach polskim i hebrajskim o treści:

W TYM MIEJSCU
STAŁA BOŻNICA ŻYDÓW
CZELADZI I OKOLICY
ZBURZONA PRZEZ
HITLEROWSKICH
OKUPANTÓW POLSKI
W CZASIE II WOJNY
ŚWIATOWEJ

W TYM MIEJSCU
STAŁA BOŻNICA ŻYDÓW
CZELADZI I OKOLICY
ZBURZONA PRZEZ
HITLEROWSKICH
OKUPANTÓW POLSKI
W CZASIE II WOJNY
ŚWIATOWEJ

במקום זה עמד בית הכנסת
של יהודי צ'לדז' והסביבה
שנחרב לאחר כבוש
העיר ע"י הגרמנים
בסכנות העולם השני

POMNIK ARMII RADZIECKIEJ

Pomnik przy ulicy Nowopogońskiej na Piaskach (obecne rondo), został postawiony przez dyrekcję Kopalni Węgla Kamiennego „Czeladź” 1949 roku. Jest on dowodem wdzięczności za wyzwolenie 27 stycznia 1945 roku spod okupacji niemieckiej Czeladzi-Piasków, przez żołnierzy Armii Czerwonej.

Na skutek taktycznych działań 59 armii pod dowództwem generała pułkownika Korownikowa i 21 armii dowodzonej przez generała pułkownika Gusiewa, które doprowadziły do wycofania się wojsk niemieckich z rejonu Zagłębia Dąbrowskiego, nie doszło do bezpośrednich walk o Czeladź i Piaski. Dzięki temu nie uległo zniszczeniu miasto, a kopalnie mogły niebawem wydobywać węgiel, tak potrzebny dla zniszczonego wojną kraju. Pierwszy transport węgla wyeksportowano do Warszawy. Bezpośrednio do naszego miasta wkroczyły od północy, wschodu i południa: 285 dywizja Piechoty pułkownika Mikołaja Suchariewa, 13 Dywizja Piechoty generale majora Siergieja Aleksandrowa i 314 Dywizja Piechoty pod dowództwem pułkownika Piotra Jefremienki.

Na pomniku, odnowionym w 2002 r., znajduje się czerwona gwiazda i napis :

W DOWÓD
WDZIĘCZNOŚCI
ARMII RADZIECKIEJ
MIESZKAŃCY
DZIELNICY
PIASKI

POMNIK GÓRNIKÓW

Pomnik postawiony przy zbiegu ulic 3 Kwietnia, Sikorskiego i Kościuszki, w parku na Piaskach, upamiętnia wydarzenia z lat 1918, 1919 i 1924. Postacie dwóch górników ze sztandarem symbolizują walkę o lepsze warunki pracy i płacy.

Dnia 3 kwietnia 1924 roku odbyła się demonstracja pracowników kopalni „Czeladź”, którzy wraz z członkami rodzin upominali się o wypłatę spóźnionej zaliczki na wynagrodzenie. Dyrekcja kopalni, obawiając się poważniejszych rozruchów, wezwała na pomoc słuchaczy miejscowej Szkoły Policijnej. Niepotrzebnie oddano strzały do tłumu, skutkiem czego zginęli: Leon JANSON, Stanisław ŁAGANOWSKI i Jan STELMASIŃSKI. Ranny Izydor ROMAŃCZYK zmarł później w szpitalu. Na pomniku umieszczono ich nazwiska, a także tych, którzy zginęli w innych okolicznościach: Wawrzyńca ŁACHWY i Piotra DZIEKANA. Wawrzyniec Łachwa zginął w listopadzie 1918 roku, kiedy wynosił z fabryki „Miedzianka” materiał wybuchowy na potrzeby rewolucyjnego ruchu lewicowego. Został zastrzelony przez strażnika fabryki. Piotr Dziekan zginął 31 marca 1919 roku, po opuszczeniu sosnowieckiego więzienia, w drodze z Miłowic na Piaski. Był zatrzymany, jako działacz komunistyczny za organizowanie marcowych strajków. Nie ustalono kto dokonał zabójstwa.

Pomnik ufundowała dyrekcja kopalni „Czeladź” w 1958 roku.

Napis na pomniku brzmi:

BOHATEROM POLEGŁYM
W WALCE O WOLNOŚĆ I DEMOKRACJĘ

ŁACHWA WAWRZYNIEC

DZIEKAN PIOTR

ŁAGANOWSKI STANISŁAW

STELMASIŃSKI JAN

ROMAŃCZYK IZYDOR

JANSON LEON

SPOŁECZEŃSTWO OSIEDLA

1918

°

PIASKI 1965

°

1945

POMNIK OJCA ŚWIĘTEGO JANA PAWŁA II PAPIEŻA

Karol WOJTYŁA - przyszły Papież, urodził się 18 maja w Wadowicach. Od 1938 roku mieszkał, pracował i studiował w Krakowie. Święcenia kapłańskie przyjął z rąk kardynała Adama Sapiehy i już w 1948 roku doktoryzował się. W ciągu 9 lat przebył drogę od biskupa do kardynała. Dnia 16 października 1978 roku został wybrany przez konklawe na Papieża. Posługę tę pełnił ponad 26 lat (trzecia w historii papiestwa). W czasie pontyfikatu odbył 104 pielgrzymki po całej ziemi, w tym 8 razy odwiedził Polskę. Diecezję Sosnowiecki Ojciec Święty nawiedził 14 czerwca 1999 roku.

Pomnik Papieża postawiony został staraniem księdza kanonika Tadeusza Stępnia proboszcza Parafii Matki Boskiej Bolesnej na Piaskach a ufundowano go ze spadku (po zmarłej w 2003 roku w Kanadzie) Antoniny Haliny Szlichcińskiej z domu Korsak. Była parafianka piaskowska zapisała w testamencie 1/5 część swego majątku Parafii Matki Boskiej Bolesnej. Pomnik wykonano ze sztucznego tworzywa mrozo-odpornego, imitującego brąz. Stoi na podwyższeniu, po prawej stronie głównego wejścia do kościoła.

Pomnik został poświęcony 30 października 2005 roku przez miejscowego prefekta księdza Romana Patyka.

Należy dodać, że urodzona w 1914 roku Antonia Korsak, była młodszą córką inżyniera Jana Korsaka. Przybył on na Piaski w 1924 roku i podjął pracę w kopalni „Czeladź”, najpierw jako zawiadowca a potem naczelny inżynier. 1 maja 1940 roku został aresztowany przez Niemców i osadzony w obozie koncentracyjnym Dachau. Wycieńczony, wrócił do domu 30 października lecz 9 listopada zmarł. Pochowany został na miejscowym cmentarzu, przy głównej alei za krzyżem.

SPIS TREŚCI

1. Pomnik katyński	3
2. Pomnik policjantów	22
3. Pomnik ku czci Czeladzan poległych za wolność i niepodległość Ojczyzny	24
4. Pomnik złamanych sztandarów	26
5. Pomnik ku czci poległych w obozach koncentracyjnych i więzieniach hitlerowskich	28
6. Pomnik Związku Orła Białego	30
7. Pomnik upamiętniający bożnicę żydowską.....	32
8. Pomnik Armii Radzieckiej	34
9. Pomnik górników	36
10. Pomnik Ojca Świętego Jana Pawła II	38

